

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Кафедра обліку і аудиту

Економічний аналіз

Конспект лекцій

м. Івано-Франківськ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ТА ВИДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Економічний аналіз як галузь економічної науки.

Господарська діяльність як предмет економічного аналізу.

Основні категорії економічного аналізу.

Задачі економічного аналізу.

Види і напрямки економічного аналізу.

Місце економічного аналізу господарської діяльності в системі наук.

Питання для контролю знань

1. Що розуміється під аналізом у широкому плані?
2. За якими ознаками класифікується економічний аналіз?
3. У чому розходження між маржинальним і стохастичним аналізом?
4. Яка роль економічного аналізу в управлінні виробництвом і підвищенні його ефективності.
5. Що є предметом економічного аналізу?
6. Які функції виконує економічний аналіз?
7. Розкрийте принципи економічного аналізу.
8. Обґрунтуйте зв'язок економічного аналізу з іншими науками.

Ключові слова

Економічний аналіз як наукова дисципліна – це система спеціальних знань, пов'язана з дослідженням існуючих економічних процесів і господарських комплексів, темпів, пропорцій, а також тенденцій розвитку, виявленням глибинної їх

суті і причин, що спричиняють різні відхилення від запланованих показників, договірних зобов'язань, виробничих потужностей, і об'єктивною оцінкою їх виконання.

Предмет економічного аналізу – фінансово-господарська діяльність підприємств і установ.

Об'єкти аналізу – окремі економічні явища, процеси, проблеми, питання, показники.

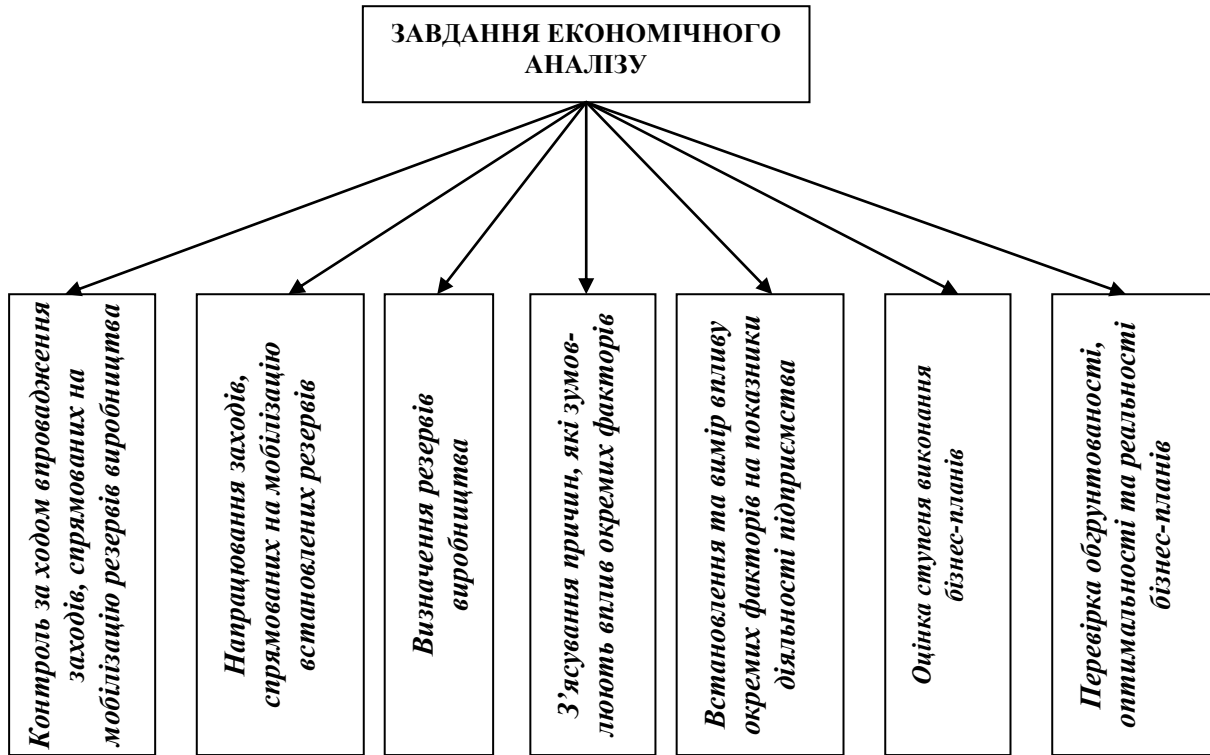

Рис. 1. Завдання економічного аналізу

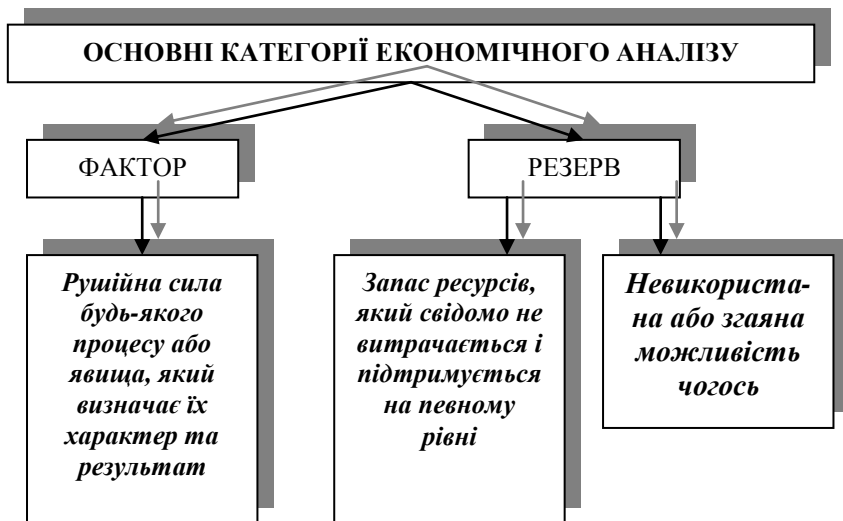

Рис. 2. Основні категорії економічного аналізу

Рис. 3. Види економічного аналізу

Література: 4, 5, 6, 10

ТЕМА 2. МЕТОД І МЕТОДИКА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Метод економічного аналізу.

Засоби опрацювання економічної інформації в економічному аналізі:

- порівняння; приведення показників у порівняний вид;
- відносних розмірів; середніх розмірів; угруповання даних;
- балансовий;
- графічний;
- табличний.

Засоби виміру впливу чинників:

- ланцюгової підстановки;
- індексний;
- абсолютних різниць; відносних різниць.

Детерміноване моделювання і засоби перетворення факторних моделей.

Питання для контролю знань

1. У чому полягає сутність порівняння?
2. Перерахуйте найбільш типові ситуації, коли використовується метод порівняння і визначите цілі, що при цьому досягаються.
3. Назвіть умови порівнянності показників.
4. Що необхідно зробити для нейтралізації впливу вартісних, об'ємних, якісних і структурних чинників?
5. Визначте сутність відносних і середніх величин.
6. У чому полягають особливості використання угруповань в економічному аналізі?

7. У чому сутність балансового засобу?
8. Назвіть вимоги до графіків і діаграм.
9. Які правила оформлення таблиць Ви знаєте?
10. Дайте оцінку типів факторних детермінованих моделей.
11. Назвіть правила моделювання.
12. У чому полягають принципи ланцюгових підстановок?
13. Як визначити алгоритм розрахунку впливу чинників:
 - індексним методом;
 - засобом абсолютних різниць;
 - засобом відносних різниць.

Ключові слова

Метод економічного аналізу – сукупність способів і прийомів для дослідження системи показників роботи підприємства з метою встановлення резервів виробництва, підвищення його ефективності, економічного обґрунтування управлінських рішень.

Розрахункові формули визначення ступеня впливу чинників для моделі вигляду

$$y = x \cdot z \cdot c \cdot d$$

де y - результативний показник,

x, z, c, d - чинники, що впливають, можна представити у вигляді: а) для методу ланцюгових підстановок:

$$\Delta y_x = x_1 z_o c_o d_o - x_o z_o c_o d_o$$

$$\Delta y_z = x_1 z_1 c_o d_o - x_1 z_o c_o d_o$$

$$\Delta y_c = x_1 z_1 c_1 d_o - x_1 z_1 c_o d_o$$

$$\Delta y_d = x_1 z_1 c_1 d_1 - x_1 z_1 c_1 d_o$$

б) для індексного методу:

$$I_x = \frac{x_1 z_o c_o d_o}{x_o z_o c_o d_o}; \quad I_z = \frac{x_1 z_1 c_o d_o}{x_1 z_o c_o d_o};$$

$$I_c = \frac{x_1 z_1 c_1 d_o}{x_1 z_1 c_o d_o}; \quad I_d = \frac{x_1 z_1 c_1 d_1}{x_1 z_1 c_1 d_o};$$

в) для способу абсолютних різниць:

$$\Delta y_x = (x_1 - x_o) \cdot z_o \cdot c_o \cdot d_o;$$

$$\Delta y_z = x_1 (z_1 - z_o) \cdot c_o \cdot d_o;$$

$$\Delta y_c = x_1 z_1 (c_1 - c_o) \cdot d_o;$$

$$\Delta y_d = x_1 z_1 c_1 (d_1 - d_o);$$

г) для способу відносних різниць:

$$\Delta y_x = y_o \cdot (I_x - 1);$$

$$\Delta y_z = y_o \cdot I_x (I_z - 1);$$

$$\Delta y_c = y_o \cdot I_x \cdot I_z (I_c - 1);$$

$$\Delta y_d = y_o \cdot I_x \cdot I_c (I_d - 1);$$

Розрахунок ступеня впливу чинників повинен завершуватися перевіркою:

$$\Delta y = y_1 - y_o = \Delta y_x + \Delta y_z + \Delta y_c + \Delta y_d;$$

$$\Delta y = \frac{y_1}{y_o} = I_x \cdot I_z \cdot I_c \cdot I_d,$$

де $\Delta y_x, \Delta y_z, \Delta y_c, \Delta y_d$ - абсолютний приріст результативного показника за рахунок впливу відповідного чинника, I_x, I_z, I_c, I_d - індекси відповідних чинників.

Моделювання – один із методів наукового пізнання, за допомогою якого створюється модель об'єкта дослідження.

ТИПИ ФАКТОРНИХ МОДЕЛЕЙ

Аддитивні моделі:

$$y = \sum_{i=1}^n x_i = x_1 + x_2 + x_3 + \dots + x_n$$

Мультиплікативні моделі:

$$y = \prod_{i=1}^n x_i = x_1 \times x_2 \times \dots \times x_n$$

Кратні моделі:

$$y = \frac{x_1}{x_2}$$

Змішані моделі:

$$y = \frac{a+b}{c}; \quad y = \frac{A}{b+c}; \quad y = \frac{a \times b}{c};$$

і т.п.

$$y = (a+b)c$$

Рис. 4 Особливості методу економічного аналізу

10 Таблиця 1. Технічні прийоми економічного аналізу по етапах аналітичного процесу

№ з/п	Технічний прийом	Етап економічного аналізу		
		підготовчий	основний	заключний
1.	Аналітичні групування	x		
2.	Обчислення середніх та відносних величин			
3.	Динамічні ряди	x		
4.	Вибіркові прийоми	x		
5.	Перерахунок показників	x		
6.	Балансові зіставлення	x	x	
7.	Порівняння		x	
8.	Деталізація показників		x	
9.	Кореляційні прийоми		x	
10.	Математичне програмування		x	
11.	Теорія ігор і масового обслуговування		x	
12.	Статистичне моделювання (випробувань монте-карло)		x	
13.	Елімінування			
14.	Сучасні ЕОМ		x	
15.	Матричне обчислення		x	x
16.	Графічні прийоми		x	x
17.	Комплексне використання технічних прийомів		x	x

Елімінування – послідовне виключення дії ряду факторів та виділення одного з них для виміру його впливу на узагальнюючі показники.

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15.

Інформація - важливий ресурс сучасної ринкової економіки.

Характеристика і класифікація найбільш важливих видів інформації на підприємстві.

Накопичення, опрацювання, систематизація, збереження і використання аналітичної інформації.

Перевірка достовірності джерел інформації, використовуваних в аналізі.

Питання для контролю знань

1. Охарактеризуйте класифікацію джерел даних і дайте їхню характеристику.
2. Які існують вимоги до організації інформаційного забезпечення економічного аналізу?
3. У чому полягає перевірка вихідної інформації?
4. Поясніть необхідність приведення показників у порівняний вид.
5. Чому можливе спрощення числових показників?

Ключові слова

Інформація – це впорядковані повідомлення про кількісний та якісний стан речей чи явищ, сукупність даних і знань про них.

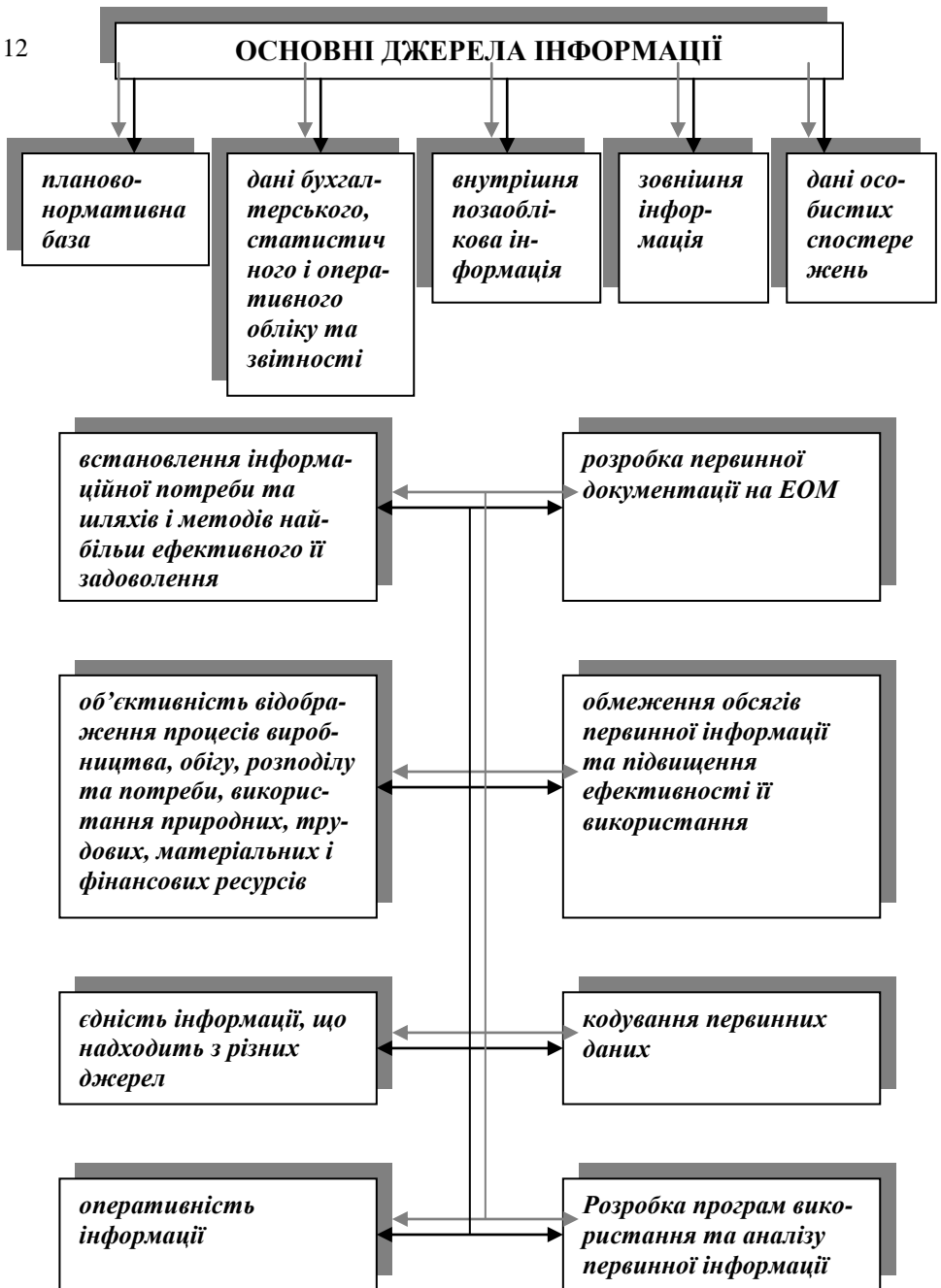

Рис. 5. Принципи наукового обґрунтування складу та змісту потоків економічної інформації

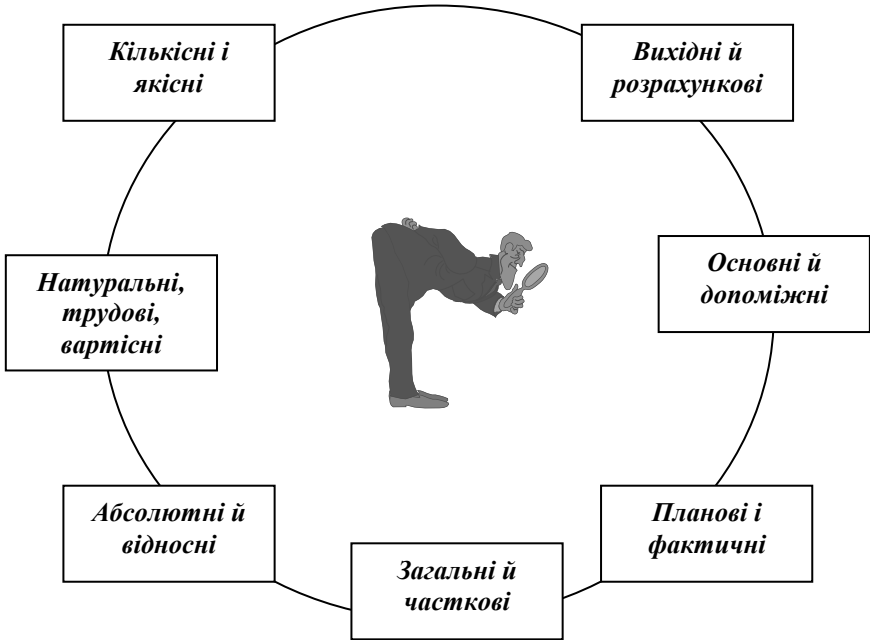

Рис. 6 Класифікація показників інформації

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15.

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЕТАПИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Поняття і загальні методологічні принципи організації аналізу.

Форми і методи організації аналітичної роботи.

Основні етапи і послідовність проведення аналізу господарської діяльності.

Питання для контролю знань

1. Назвіть основні принципи організації аналізу. Дайте характеристику кожному.

2. На які етапи підрозділяється аналітична робота на підприємстві?
3. Хто є суб'єктами економічного аналізу?
4. Як і між ким розподіляються функції економічного аналізу на підприємстві?
5. Які існують форми проведення внутрішнього і зовнішнього аналізу?
6. Назвіть і охарактеризуйте види планів аналізу:
7. а) комплексний план
8. б) тематичний план
9. Які документи оформляються за результатами аналізу?
10. Охарактеризуйте безтекстову форму оформлення результатів аналізу.

Ключові слова

Організація аналітичної роботи – система заходів з метою вивчення господарської діяльності.

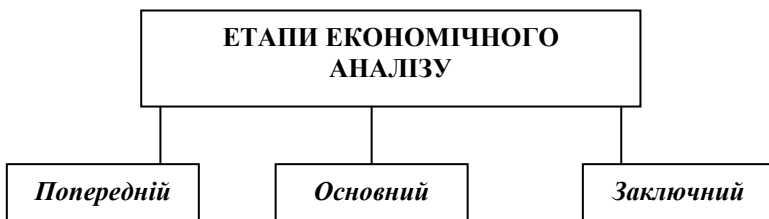

Рис. 7 Основні етапи економічного аналізу

Рис. 8 Види аналітичної роботи

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15, 18.

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ І ПОСЛУГ

Система показників продукції й обсягів виробництва.

Аналіз обсягів виробництва в натуральному і вартісному вираженні.

Аналіз асортименту і структури випуску продукції.

Комплексний аналіз впливу асортименту і структурних засобів на економічні показники роботи підприємства.

Аналіз якості продукції і робіт.

Аналіз ритмічності виробництва.

Питання для контролю знань

1. Чим товарна продукція відрізняється від валової?
2. Як розрахувати базисні і ланцюгові темпи росту і приросту?

3. Як розрахувати середньорічний темп росту (приросту)?
4. Дайте характеристику номенклатури й асортименту продукції, що випускається.
5. Які існують засоби оцінки виконання плану по асортименту?
6. Чи має вплив зміна структури виробництва на економічні показники, і якщо так, то на які?
7. Як розрахувати вплив структурного чинника на обсяг виробництва?
8. Які існують показники якості продукції? Дайте їхню характеристику.
9. У чому полягає значення ритмічної роботи підприємства?
10. Дайте класифікацію показників ритмічності виробництва.
11. Назвіть причини аритмічності виробництва.

Ключові слова

Номенклатура випуску продукції – кількість, різноманітність продукції.

Асортимент – перелік видів продукції, що виробляється, із зазначенням обсягів випуску.

Структура – співвідношення окремих виробів у загальному обсязі виробництва, вираженому здебільшого у відсотках.

Валова продукція – вартість всієї виготовленої продукції і виконаних робіт, включаючи незавершене виробництво.

Товарна продукція відрізняється від валової тим, що в неї не включаються залишки незавершеного виробництва та внутрішньогосподарський обіг.

Якість продукції – сукупність властивостей, що зумовили її¹⁷ придатність задовольнити певні потреби покупців у відповідності з призначенням цієї продукції.

ЗАДАЧІ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ І ПОСЛУГ

- перевірка відповідності вимогам ринку прийнятих завдань з обсягу виробництва і реалізації продукції у цілому та за номенклатурою;
- оцінка виконання державних замовлень і планів виробництва, відвантаження і реалізації;
- виявлення і розрахунок факторів, що впливали на виконання планових завдань;
- розкриття і виявлення резервів і невикористаних можливостей зростання обсягів виробництва і реалізації продукції, підвищення її якості;
- розробка заходів з використанням виявлених резервів, усунення недоліків і здійснення контролю за їх реалізацією.

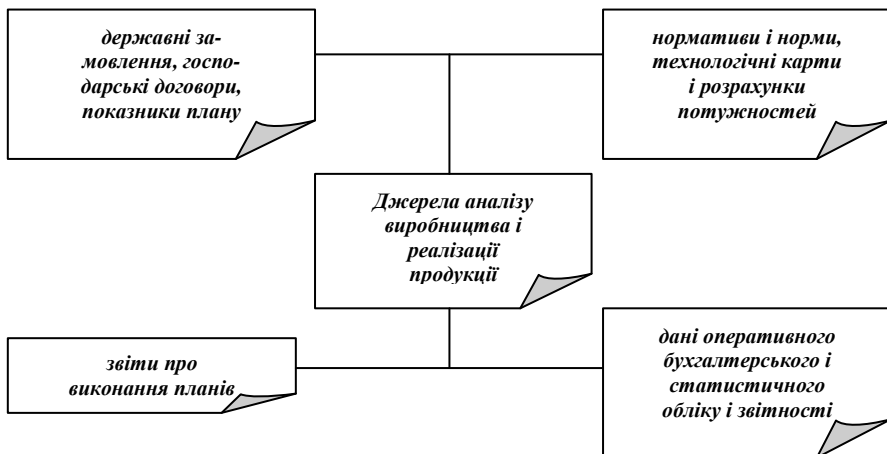

Рис. 9 Джерела аналізу виробництва і реалізації продукції

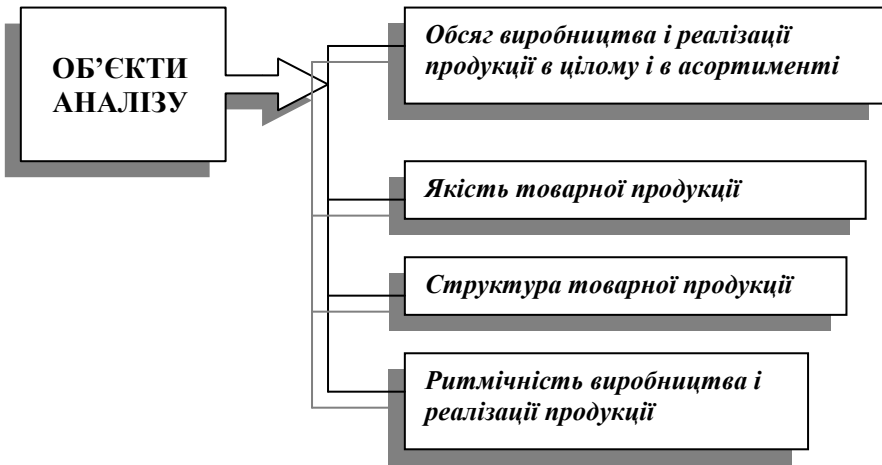

Рис. 10 Об'єкти аналізу виробництва і реалізації продукції

Розрахунок середньорічного темпу зростання (приросту) за формулою середньгеометрично зваженої:

$$\bar{T}_p = \sqrt[n-1]{T_{p_1} \times T_{p_2} \times T_{p_3} \times T_{p_4} \times T_{p_5}},$$

де \bar{T}_p - середньорічний темп зростання;

$T_{p_1} \dots T_{p_5}$ - ланцюгові темпи зростання;

n – число років.

Рис. 11 Оцінка виконання плану асортименту

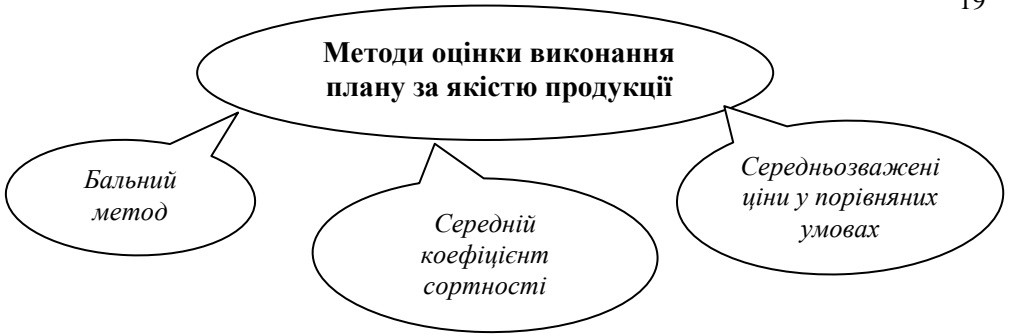

Рис. 12 Методи визначення виконання плану за якістю продукції

Визначення коефіцієнту сортності:

- відношення кількості продукції I ґатунку до загальної кількості;
- відношення вартості продукції всіх ґатунків до можливої вартості продукції за ціною I ґатунку.

$$K_{\text{сорт.}} = \frac{\sum(V_i \times C_i)}{V_{\text{заг.}} \times C_{I\text{сорт.}}},$$

де $V_i, V_{\text{заг.}}$ – обсяг продукції;

$C_i, C_{I\text{сорт.}}$ – ціна продукції.

Рис. 13 Загальна модель аналізу конкурентоспроможності продукції

Рис. 14 Фактори, які впливають на ритмічність випуску продукції

Розрахунок коефіцієнту ритмічності

$$K_p = 100 - V, \quad V = \frac{\sigma \times 100}{\bar{x}}, \quad \sigma = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n}},$$

де K_p – коефіцієнт ритмічності;

V – коефіцієнт варіації;

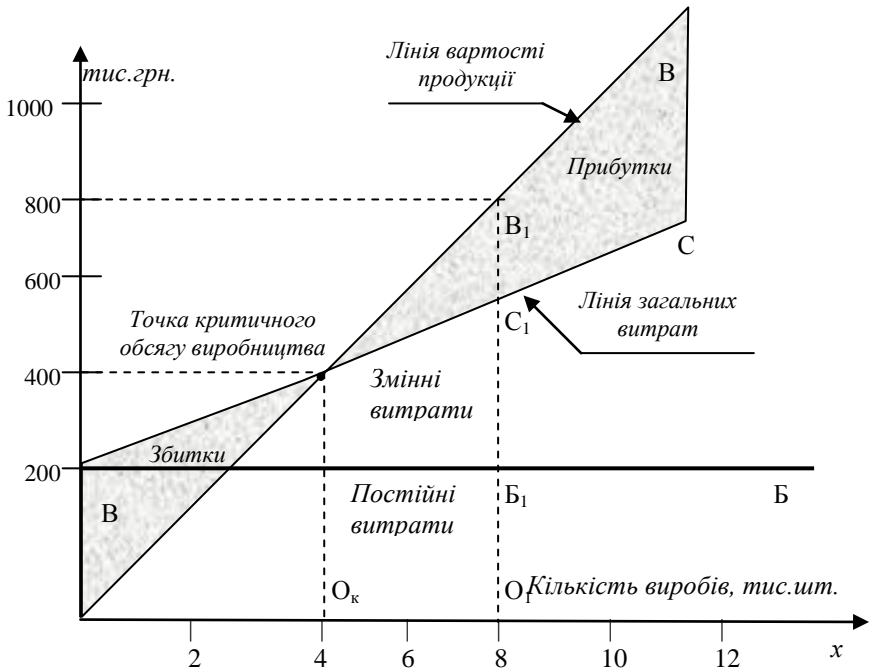
σ – середньоквадратичне відхилення;

x – відсоток виконання плану за кожний місяць;

\bar{x} – середній відсоток виконання плану за рік;

n – кількість місяців.

Графік визначення точки критичного обсягу виробництва

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15, 18.

ТЕМА 6. АНАЛІЗ ПОПИТУ, СТАНУ РИНКУ І ОБСЯГІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (ПОСЛУГ) ПІДПРИЄМСТВА

Система показників і чинники, що визначають рівень попиту на продукцію і послуги.

Вивчення функцій кривих попиту, його цінової еластичності з метою прийняття управлінських рішень.

Оцінка обсягів і динаміки реалізації продукції і послуг.

Аналіз виконання зобов'язань по зовнішньоекономічній діяльності підприємства.

Оцінка конкурентноздатності підприємства на зовнішніх ринках і ефективності експортних операцій.

Обґрунтування резервів збільшення реалізації продукції.

Питання для контролю знань:

1. За який період проводиться аналіз реалізації продукції?
2. Які показники розраховуються в процесі проведення аналізу?
3. Охарактеризуйте чинники, що впливають на зміну обсягу продажів.
4. Назвіть принципові положення, що характеризують економічний зміст попиту.
5. Намалюйте графік попиту.
6. Які об'єктивні чинники формування попиту Ви знаєте, дайте характеристику?
7. Які суб'єктивні чинники визначають рівень попиту на продукцію і послуги?

- ²⁴8. У чому полягають задачі аналізу виконання договірних зобов'язань з постачання?
9. Дайте оцінку задачам аналізу виконання зобов'язань по зовнішньоекономічній діяльності підприємства.
10. Як визначається конкурентноздатність підприємства на зовнішніх ринках?
11. Виходячи з чого формується результат про ефективність експортних операцій?
12. Який зміст підсумкового аналізу виручки від реалізації продукції і послуг?

Ключові слова

Обсяг реалізованої продукції – критерій оцінки виробничої діяльності підприємства, результативний показник взаємодії пропозиції та попиту.

Роздрібний товарооборот - реалізація товарів населенню для особистого споживання в обмін на його грошові доходи.

Державні замовлення виражають потреби держави у поставках продукції для задоволення суспільних потреб на прискорення науково-технічного прогресу.

Прямі договори поставки – найпрогресивніша форма поставки споживачам підприємствами-виробниками і підприємствами оптової торгівлі.

Рис. 15 Основні завдання аналізу реалізованої продукції

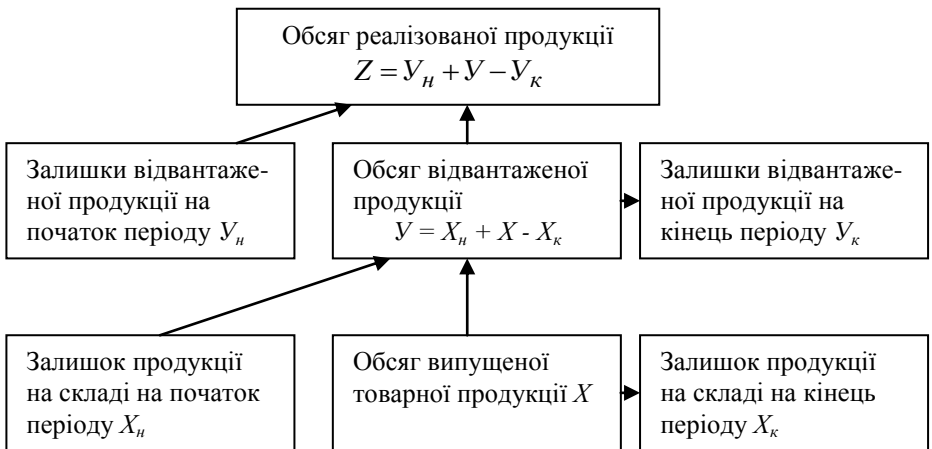

Рис. 16 Зв'язок між показниками товарної продукції, обсягу відвантаженої продукції і реалізованої товарної продукції

I. Група виробничих факторів

Рівень виконання плану виробництва товарної продукції

Якість продукції

Асортиментно-структурні зрушення у випуску продукції

Ритмічність випуску продукції

II. Фактори, пов'язані з роботою відділу збуту і складів

Рівень забезпеченості кадрами, устаткуванням і відповідними складськими приміщеннями

Загальний рівень організації роботи з маркетингу (у т.ч. її ритмічність)

Величина портфелю замовлень

Стан і комплектність залишків готової продукції на складі

Забезпеченість тарою та упаковкою

Наявність договорів на поставку і дотримання їх умов при відвантаженні продукції покупцям

Дотримання умов співпраці з транспортними установами

III. Фактори, пов'язані з транспортуванням продукції

Відповідність кількості і видів транспортних засобів потребам підприємства (зроблених замовлень і договірних домовленостей)

Ритмічність подачі транспортних засобів

Придатність наданих транспортних засобів для завантаження відповідних видів продукції

Дотримання термінів перевезень та інших договірних умов

IV. Фактори, пов'язані з роботою фінансового та інших підрозділів підприємства

Вибір форм розрахунків з покупцями

Своєчасність і якість оформлення платіжних²⁷
документів, а також стан контролю за їх сплатою
Вивчення платоспроможної здатності покупців і можливих
форм співпраці з ними
Своєчасність та якість оформлення санкцій за порушення
зобов'язань по сплаті боргів покупцями та іншими
установами

V. Інші чинники

Терміни документообігу, якість опрацювання документів в
установах банку

Зміна цін і кон'юнктури ринку, рішення арбітражних судів
щодо позовів

Зміни митних правил і загального законодавства тощо

Рис. 17 Фактори, які впливають на обсяг реалізації продукції

Варіанти методики аналізу реалізації продукції:

- 1) якщо виторг на підприємстві визначається по
відвантаженню товарної продукції, то баланс товарної
продукції буде мати вигляд:

$$ГПн + ТП = РП + ГПк$$

Звідси

$$РП = ГПн + ТП - ГПк;$$

- 2) якщо виторг визначається після оплати відвантаженої
продукції, то товарний баланс можна записати так:

$$ГПн + ТП + ОТн = РП + ОТк + ГПк$$

$$РП = ГПн + ТП + ОТн - ОТк - ГПк ,$$

²⁸де *ГПн*, *ГПк* - відповідно залишки готової продукції на складах на початок і кінець періоду; *ТП* - вартість випуску товарної продукції; *РП* - обсяг реалізації продукції за звітний період; *ОТн*, *ОТк* - залишки відвантаженої продукції на початок і кінець періоду, неоплачені покупцями.

Рис. 18 Завдання аналізу виконання договорів поставки

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 18, 19.

ТЕМА 7. АНАЛІЗ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО РІВНЯ ПІДПРИЄМСТВА

Трудові ресурси, аналіз їхнього використання.

Аналіз продуктивності праці і її вплив на випуск продукції.

Аналіз впливу трудових і організаційно-технічних чинників на динаміку продуктивності праці.

Аналіз показників складу, структури і технічного стану основних чинників.

Аналіз використання основних фондів.

Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами й ефективності їхнього використання.

Аналіз показників використання матеріальних ресурсів і оцінка динаміки матеріалоємності продукції.

Аналіз організаційно-технічного рівня підприємства.

Питання для контролю знань:

1. Яка частина населення відноситься до трудових ресурсів?
2. Які основні задачі аналізу забезпеченості підприємства трудовими ресурсами?
3. Які показники розраховуються для характеристики руху робочої сили?
4. Який порядок визначення надпланових цілоденних, внутрішньозмінних і непродуктивних втрат робочого часу?
5. Дайте узагальнюючу оцінку приватних і допоміжних показників продуктивності праці.
6. Які чинники впливають на продуктивність праці?
7. Що таке трудомісткість продукції і який порядок її визначення?
8. Дайте оцінку значенню і задачам аналізу фонду заробітної плати.

- ³⁰9. Як визначається абсолютне і відносне відхилення по фонду заробітної плати?
10. Які чинники впливають на фонд заробітної плати?
11. Обґрунтуйте необхідність перевищення темпів росту продуктивності праці над темпами росту його оплати.
12. Які показники розраховуються при аналізі вивчення руху і технічного стану основних виробничих фондів?
13. Назвіть узагальнюючі показники, що характеризують рівень забезпеченості підприємства основними виробничими фондами.
14. Назвіть показники ефективності використання основних виробничих фондів. Який порядок їхнього розрахунку?
15. Розкрийте сутність виробничої потужності підприємства?
16. Якими коефіцієнтами характеризується ступінь використання виробничих потужностей?
17. Які коефіцієнти розраховуються для характеристики ступеня притягнення устаткування у виробництво?
18. Назвіть систему узагальнюючих і приватних показників, що використовуються для характеристики ефективності використання матеріальних ресурсів.

Ключові слова

Трудові ресурси – частина населення, яка володіє необхідними знаннями і навичками праці у відповідній галузі.

Кадровий потенціал підприємства – частина трудових ресурсів, що забезпечує його діяльність.

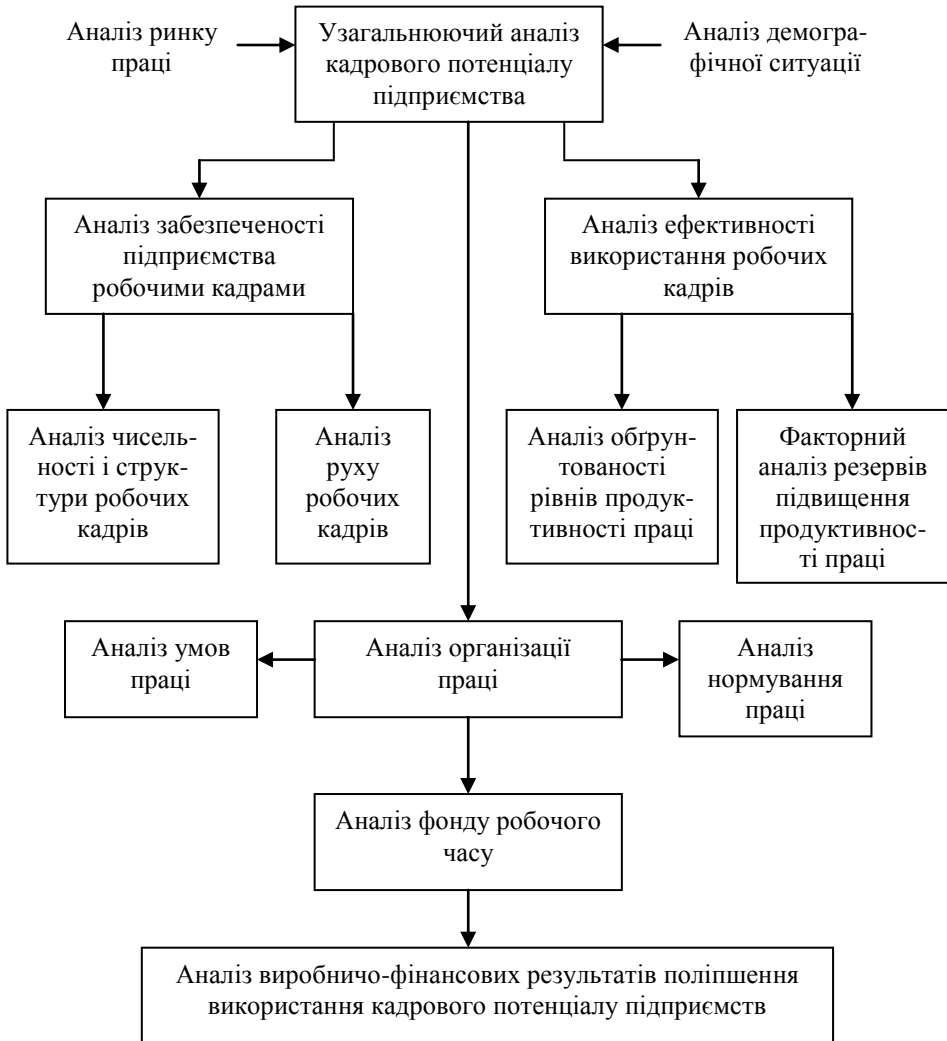

Рис. 19 Загальна модель економічного аналізу кадрового потенціалу підприємств

Рис. 20 Завдання аналізу трудового потенціалу підприємства

Рух робочих кадрів характеризується такими коефіцієнтами:

1. Коефіцієнт обороту з прийому, (K_{np}):

$$K_{np} = \frac{\text{чисельність прийнятих робітників}}{\text{середньоспикова чисельність}};$$

2. Коефіцієнт обороту зі звільнення, ($K_{зв}$):

$$K_{зв} = \frac{\text{чисельність звільнених робітників}}{\text{середньоспикова чисельність}};$$

3. Коефіцієнт загального обороту, ($K_{заг}$):

$$K_{заг} = \frac{\text{чисельність прийнятих і звільнених робітників}}{\text{середньоспикова чисельність}};$$

4. Коефіцієнт плинності робочої сили, ($K_{пл}$):

$$K_{пл} = \frac{\text{чисельність робітників звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни та з причин службової невідповідності}}{\text{середньоспикова чисельність}}.$$

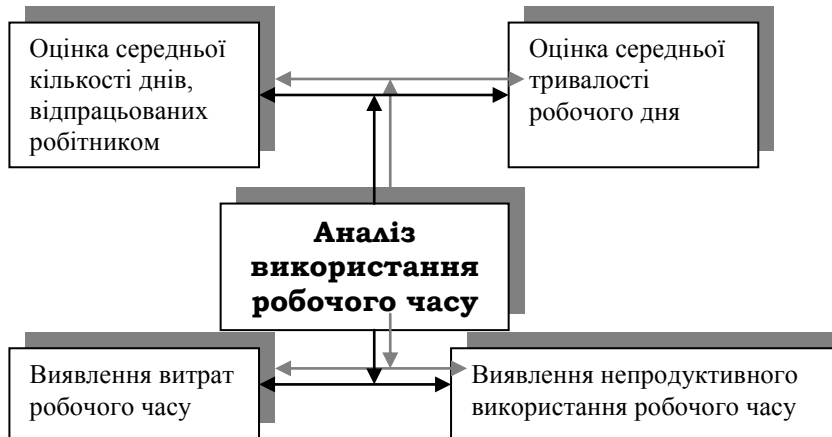

Рис. 21 Фактори, які впливають на використання робочого часу

Продуктивність праці – кількість продукції, виготовленої за одиницю робочого часу.

Трудомісткість продукції – кількість часу, витраченого на виготовлення одного виробу.

$$P = \frac{\sum_i E_{ч_i} \times 100}{Ч_б - \sum_i E_{ч_i}},$$

де $\sum_i E_{ч_i}$ - відносна сумарна економія чисельності працюючих при реалізації i -ої групи організаційно-технічних заходів, чол.;

$Ч_б$ – чисельність працюючих, розрахована виходячи із фактичної трудомісткості виробничої програми і базових норм виробітку, чол.

Абсолютне відхилення фонду заробітної плати – це різниця між фактичними і плановими фондами заробітної плати.

Відносна економія (перевитрати) фонду заробітної плати – різниця між фактично нарахованою заробітною платою і базовим її фондом, скоригованим на фактичний темп зростання (зниження) обсягу виробництва і продуктивності праці.

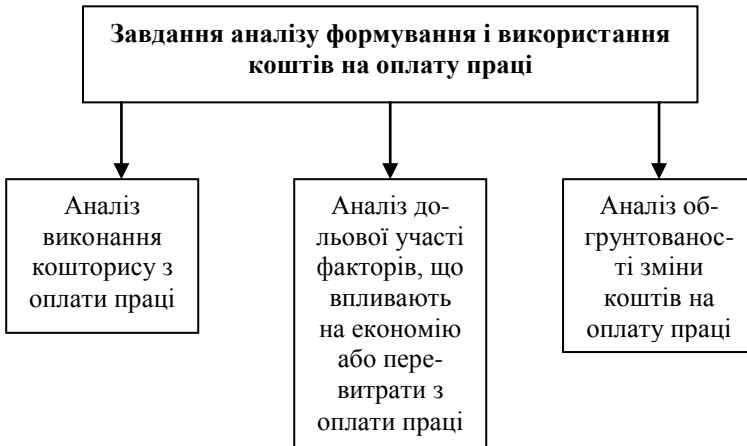

Рис. 22 Завдання аналізу формування і використання коштів на оплату праці

Показники ефективності використання коштів фонду споживання у вигляді детермінованих залежностей:

$$а) \alpha = \frac{\Phi C}{Ч} = \frac{\Phi C}{ГД} \times \frac{ГД}{ВД} \times \frac{ВД}{П} \times \frac{П}{Ч},$$

- де α – середній дохід на одного працюючого, грн.;
- ΦC – фонд споживання;
- $ГД$ – госпрозрахунковий дохід, грн.;
- $ВД$ – валовий дохід, грн.;
- $П$ – обсяг виробництва продукції, грн.;
- $Ч$ – чисельність працюючих, чол.

$$\text{б) } b_n = \frac{\Phi C}{\Pi} = \frac{\Phi C}{ГД} \times \frac{ГД}{ВД} \times \frac{ВД}{P} \times \frac{P}{\Pi},$$

де b_n – виплати із фонду споживання на 1грн. продукції;
 P – балансовий прибуток, грн.

$$\text{в) } b_{np} = \frac{\Phi C}{P} = \frac{\Phi C}{ГД} \times \frac{ГД}{ВД} \times \frac{ВД}{\Pi} \times \frac{\Pi}{P},$$

де b_{np} – виплати із фонду споживання на 1грн. прибутку;

$$\text{г) } q_c = \frac{\Phi C}{Ч} = \frac{\Phi C}{ГД} \times \frac{P}{\Pi} \times \frac{\Pi}{ГД},$$

де q_c – частка фонду споживання у госпрозрахунковому підприємстві

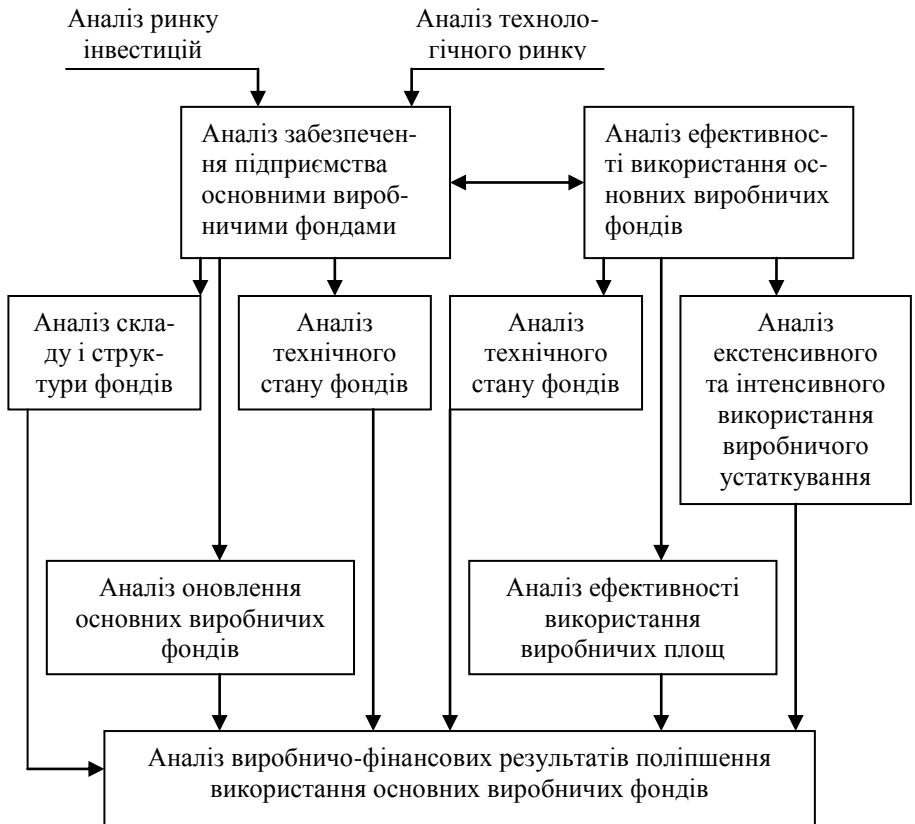

Рис. 23 Модель економічного аналізу використання основних фондів підприємства

Рис. 24 Завдання аналізу основних фондів

Показники руху і технічного стану основних виробничих фондів

Коефіцієнт відновлення ($K_{відн.}$):

$$K_{відн.} = \frac{\text{Вартість надійшовших ОВФ}}{\text{Вартість ОВФ на кінець періоду}}$$

Коефіцієнт вибуття (K_e):

$$K_e = \frac{\text{Вартість вибувливших ОВФ}}{\text{Вартість ОВФ на початок періоду}}$$

Коефіцієнт приросту ($K_{пр.}$):

$$K_{пр.} = \frac{\text{Сума приросту ОВФ}}{\text{Вартість ОВФ на початок періоду}}$$

Коефіцієнт зносу ($K_{зн.}$):

$$K_{зн.} = \frac{\text{Сума зносу основних фондів}}{\text{Початкова вартість основних фондів на відповідну дату}}$$

Коефіцієнт придатності (K_n):

$$K_n = \frac{\text{Залишкова вартість основних фондів}}{\text{Початкова вартість основних фондів}}$$

$$\text{Фондовіддача} = \frac{\text{вартість товарної продукції}}{\text{середньорічна вартість основних фондів}};$$

$$\text{Фондоємкість} = \frac{\text{середньорічна вартість основних фондів}}{\text{вартість товарної продукції}};$$

$$\text{Фондоозбраєність праці} = \frac{\text{середньорічна вартість основних фондів}}{\text{чисельність робітників}};$$

$$\text{Фондорентабельність} = \frac{\text{прибуток}}{\text{середньорічна вартість основних виробничих фондів}} \times 100;$$

$$\text{Інтегральний показник ефективності використання основних фондів} = \sqrt{\text{Фондорентабельність} \times \text{Фондовіддача}}$$

$$\Phi = (P_m \times K \times C) \times \text{ВОФ},$$

де Φ – фондівіддача;

K – коефіцієнт використання виробничої потужності;

C – ціна одиниці продукції;

ВОФ – вартість основних фондів.

Рис. 25 Факторна система фондівіддачі

Завдання аналізу плану матеріально-технічного постачання:

- обґрунтованість плану матеріально-технічного постачання та його погодження з планом виробництва;
- оцінка виконання плану постачання підприємства матеріальними ресурсами за обсягом, асортиментом, комплектністю і строками поставок;
- оцінка стану і динаміки виробничих запасів;

- оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів,³⁹ їх впливу на обсяг та асортимент продукції;
- розробка заходів щодо усунення причин недоліків і використання резервів зниження матеріаломісткості за рахунок ефективнішого використання матеріалів і збільшення на цій основі випуску продукції.

Потреба у матеріалах і комплектуючих výroбах для забезпечення виробничої програми, ($M_{кв}$):

$$M_{кв} = \sum_{i=1}^n \Pi_{ei} \times H_i,$$

- де Π_{ei} – річна норма випуску кожного виду продукції;
 H_i – норма витрачання матеріалів на одиницю продукції;
 n – кількість позицій у номенклатурі виробів.

Забезпеченість підприємства укладеними договорами:

$$K_{заб.} = \frac{\text{Укладено договорів тис.грн.}}{\text{Потреба підприємства, тис.грн.}},$$

- де $K_{заб.}$ – коефіцієнт забезпеченості.

$$\text{Коефіцієнт асортиментності} = \frac{\text{сума, зарахована виконання плану за асортиментом}}{\text{планова потреба підприємства плану постачання матеріалів}}$$

Фактичний складський запас матеріалів у днях визначається за формулою:

$$Z_{\partial} = \frac{ЗМ}{D_n},$$

- де Z_{∂} – складський запас конкретного виду матеріалу у днях;

⁴⁰*ЗМ* – залишок конкретного виду матеріалу на складі у натуральних одиницях виміру;

Д_п – денна потреба у цьому матеріалі.

$$\text{Матеріаломітскість товарної продукції} = \frac{\text{матеріальні витрати на її виробництво}}{\text{вартість продукції}}$$

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14, 15, 18.

ТЕМА 8. АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО І РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОДУКЦІЇ

Витрати і собівартість продукції.

Види витрат, класифікація і напрямки аналізу.

Аналіз витрат за видами: матеріальними, на заробітну плату, загальногосподарськими.

Аналіз собівартості окремих видів продукції.

Чинники формування собівартості і резерви її зниження.

Зміст і методи оперативного аналізу витрат на виробництво і збут продукції.

Питання для контролю знань:

1. Які показники є об'єктами аналізу собівартості продукції?
2. Дайте оцінку прямих і непрямих витрат підприємства.
3. Назвіть елементи витрат підприємства.
4. Обґрунтуйте класифікацію витрат підприємства в залежності від обсягу виробництва.

5. Охарактеризуйте роль показника - витрати на гривню товарної продукції. Які чинники впливають на його рівень.
6. Визначите блок-схему факторної системи зарплати на виробництво продукції.
7. Дайте характеристику і визначте задачі аналізу комплексних статей витрат.
8. Який зміст і методи оперативного аналізу витрат на виробництво і збут продукції.
9. Назвіть джерела і суть методики визначення резервів зниження собівартості продукції.

Ключові слова

Собівартість продукції – це виражена у грошовій формі сукупність витрат з виробництва та реалізації.

Прямі затрати – це затрати на виробництво продукції, обсяг яких змінюється залежно від змін обсягів виробництва і реалізації продукції (матеріальні затрати і затрати на оплату праці).

Накладні затрати – це затрати, які пов'язані з виробництвом декількох видів продукції непропорційно до змін обсягів виробництва і реалізації продукції (витрати з утримання й експлуатації устаткування, загальновиробничі і загальногосподарські витрати та ін.).

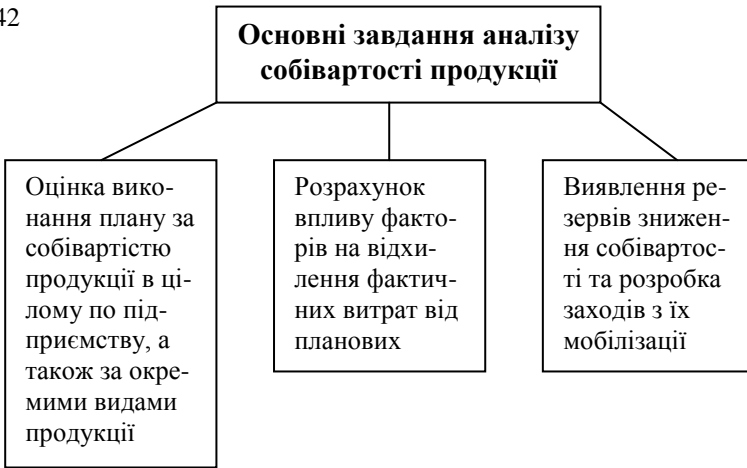

Рис. 26 Основні завдання аналізу собівартості продукції

Рис. 27 Об'єкти аналізу собівартості продукції

До матеріальних затрат належить вартість:

- сировини і матеріалів;
- покупних комплектуючих виробів і напівфабрикатів;
- робіт і послуг виробничого характеру, що виконуються сторонніми підприємствами чи неосновними підрозділами даного підприємства;
- придбаного палива;
- придбаної енергії всіх видів;
- втрат від нестачі матеріальних цінностей у межах норм природного убутку.

До витрат на оплату праці належать:

- основна заробітна плата основного виробничого персоналу підприємства, нарахована робітникам і службовцям за тарифними ставками, відрядними розцінками, посадовими окладами, надбавками і доплатами у розмірах не вище встановлених чинним законодавством, включаючи індексацію заробітної плати;
- витрати на оплату праці позаштатних робітників, які виконують роботи, пов'язані з виробництвом продукції.

Відрахування на соціальні заходи формуються із обов'язкових відрахувань на соціальне страхування.

Амортизаційні відрахування визначаються за затвердженими нормами на повне відновлення фондів відносно їх балансової вартості, включаючи також прискорену амортизацію їх активної частини.

До інших затрат належать:

- платежі на обов'язкове страхування майна й окремих категорій працівників;

- 44- оплата відсотків за короткотермінові кредити й позики;
- затрати на сертифікацію і збут продукції;
 - плата за оренду об'єктів у межах норм їх амортизації на повне відновлення;
 - плата за пожежну і сторожову охорону та ін.

Рис. 28 Мета аналізу собівартості продукції

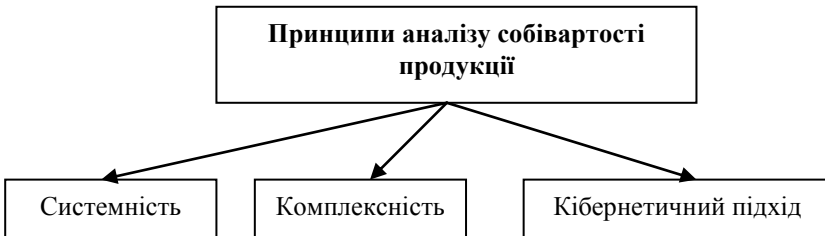

Рис. 29 Принципи аналізу собівартості продукції

Системний підхід до аналізу собівартості передбачає:

- установлення місця і ролі показника собівартості в оцінці досягнутої ефективності виробництва;
- розробку принципової схеми аналізу на основі класифікації факторів і резервів зниження собівартості;
- визначення методів вимірювання факторів і резервів зниження собівартості;

- встановлення основних напрямків використання виявлених⁴⁵ резервів раціонального використання виробничих ресурсів у поточному і перспективному плануванні собівартості.

Комплексність аналізу собівартості продукції проявляється у 3-х напрямках:

1. – у процесі аналізу враховуються не лише економічні, а й технічні, соціальні, технологічні та інші фактори;
2. – у більш тісній ув'язці цілей і завдань з цілями управління і планування;
3. – у багаторівневому аспекті аналізу.

Кібернетичний підхід передбачає розгляд об'єктів як системи, що складається з елементарних перетворювачів інформації.

Рис. 30 Загальна модель економічного аналізу собівартості продукції

$$Z = \frac{C}{T}$$

де Z – затрати на 1грн. товарної продукції;
 C – собівартість товарної продукції;
 T – вартість товарної продукції у цінах реалізації.

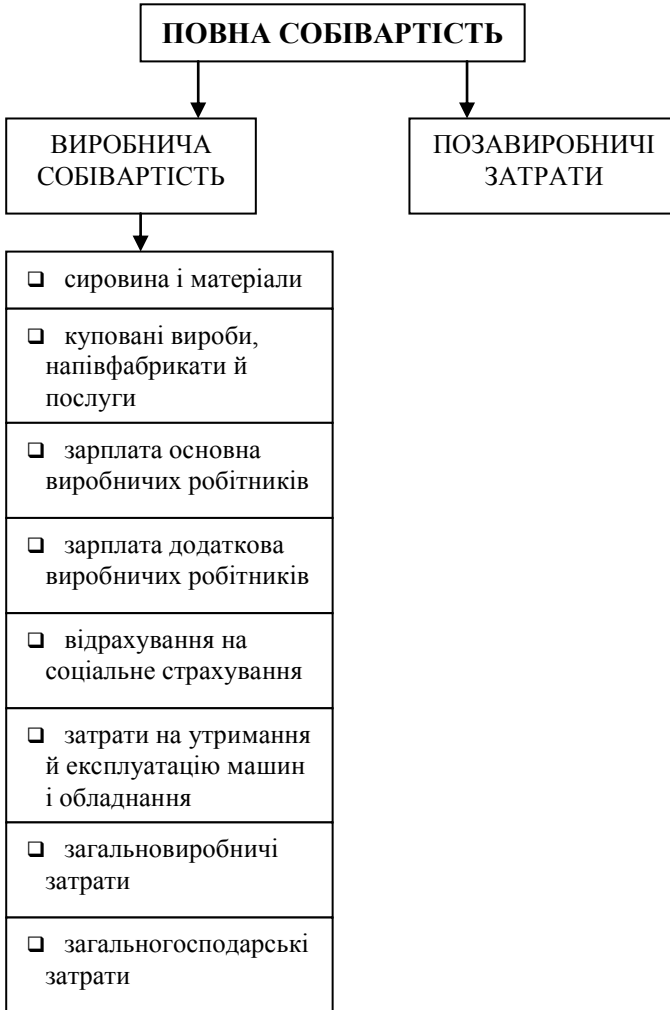

Рис. 31 Основні складові повної собівартості

I. Загальний вплив підвищення технічного та організаційного рівнів виробництва:

$$\Delta B = \sum_{i=1}^n |B_{i_1} - B_{i_0}| \cdot V_i$$

де ΔB – зниження прямих витрат; B_{i_1} - прямі витрати на одиницю i -ої продукції після проведення заходів, грн.;

B_{i_0} - прямі витрати на одиницю i -ої продукції до проведення заходів, грн.; V_i – обсяг i -ої продукції від початку впровадження заходу до кінця року, од.

II. Ефективність проведення заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції:

$$\Delta C = \sum_{i=1}^n \left(\frac{C_{i_1}}{C_{i_0}} - \frac{C_{i_0}}{C_{i_0}} \right) \cdot V_i \cdot C_{i_1},$$

де ΔC – зниження собівартості продукції;

C_{i_0} , C_{i_1} - собівартість одиниці i -ої продукції до і після проведення заходів щодо підвищення її конкурентоспроможності, грн.;

C_{i_0} , C_{i_1} - ціна продажу i -ої продукції до і після проведення заходів, грн.

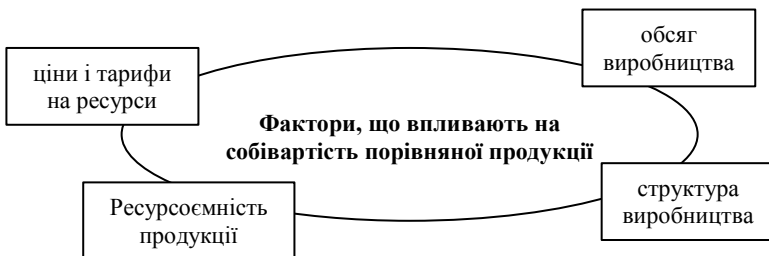

Рис. 32 Взаємозв'язок чинників, що впливають на рівень затрат на 1 грн. товарної продукції

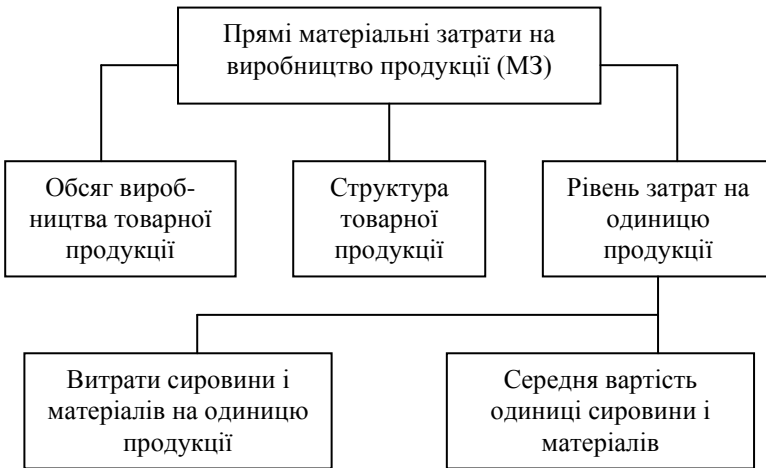

Рис. 33 Факторна система прямих матеріальних затрат

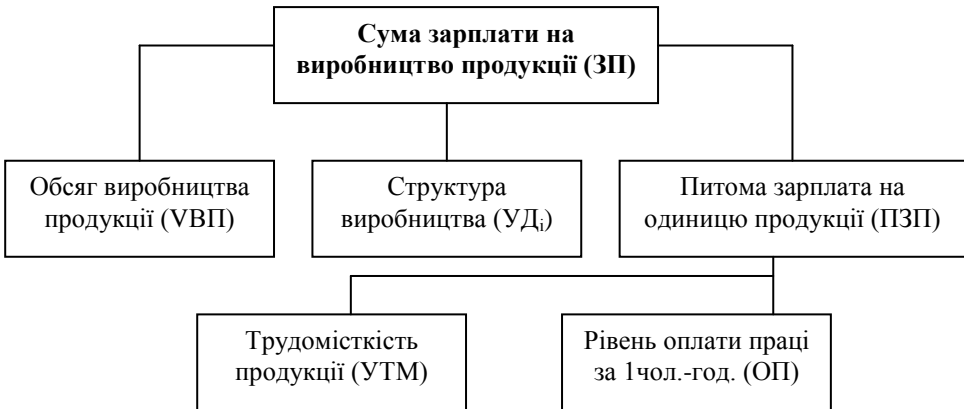

Рис. 34 Факторна система зарплати на виробництво продукції

Література: 4, 5, 6, 10, 12, 14,15, 18.

ТЕМА 9. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ І РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

Питання для поглибленого вивчення теми:

Фінансовий результат і його показники.

Прибуток, його види і порядок розрахунку.

Аналіз прибутку і вплив чинників на його розмір.

Оцінка упущених можливостей збільшення прибутку і причин цього.

Аналіз розподілу прибутку й ефективності його використання.

Аналіз показників рентабельності і резерви його росту.

Особливості аналізу фінансових результатів в умовах інфляції.

Питання для контролю знань:

1. Дайте визначення прибутку.
2. Які основні задачі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.
3. Перерахуйте види прибутку, використовувани при аналізі.
4. Які чинники впливають на балансовий прибуток підприємства?
5. У чому полягає нейтралізація інфляційного чинника при аналізі фінансових результатів?
6. Які чинники впливають на прибуток від реалізації продукції і послуг? Методика розрахунку їхнього впливу.
7. Які основні джерела позареалізаційних фінансових результатів?
8. Який порядок розподілу прибутку підприємства?

⁵⁰9. У чому полягає методика аналізу використання прибутку?

10. Які чинники визначають розміри відрахувань у фонди підприємства?

11. Назвіть показники рентабельності, який порядок їхнього розрахунку й аналізу?

12. Які чинники впливають на рентабельність виробничої і підприємницької діяльності?

13. Визначте основні джерела резервів зростання прибутку і рентабельності.

Ключові слова

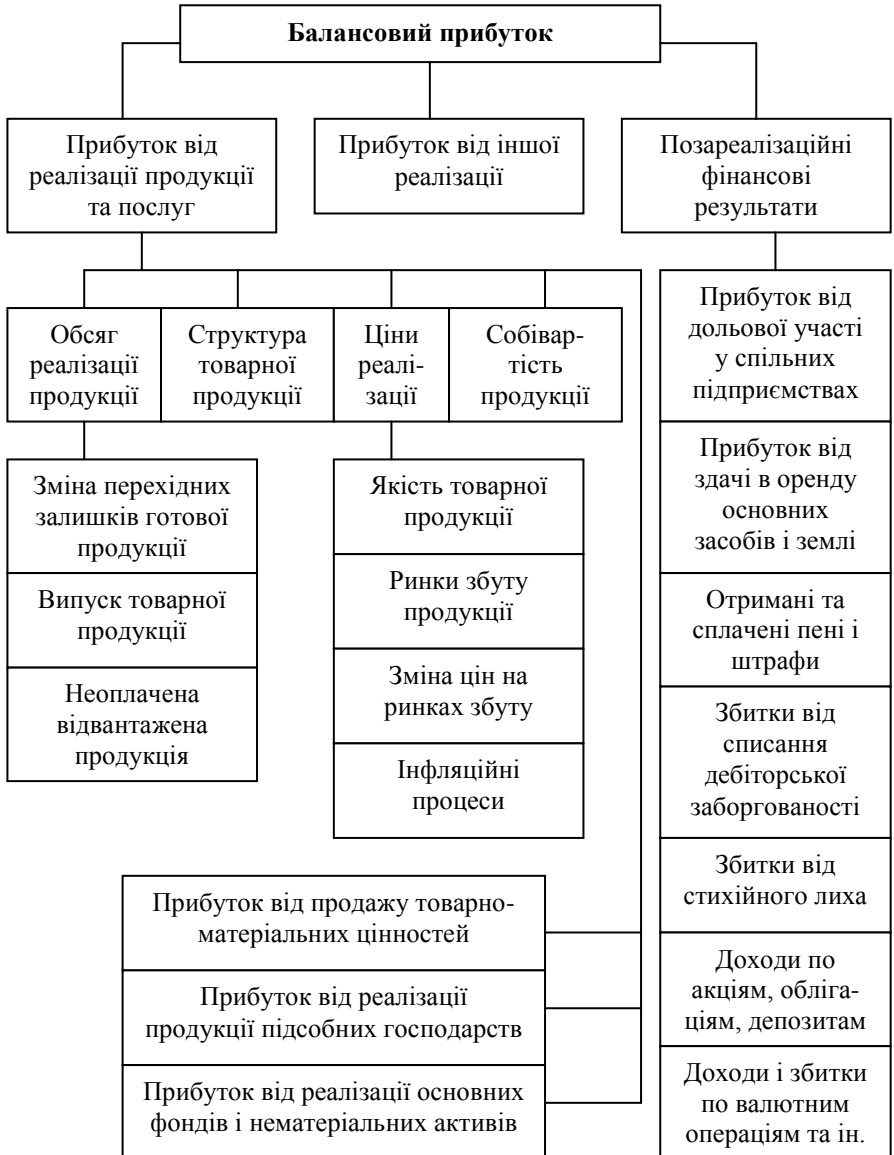
Прибуток – різниця між виручкою від реалізації продукції і витратами на виробництво та її продаж.

Рентабельність – показник, що характеризує відносний ступінь прибутковості підприємства або продукції, що виробляється.

Рис. 35 Завдання аналізу фінансових результатів і рентабельності

- форма №2 “Звіт про фінансові результати та їх використання”;
- форма №1 “Баланс підприємства”;
- дані бухгалтерського обліку, робочих матеріалів фінансового відділу та юрисконсульта підприємства.

Розрахунок впливу факторів на величину прибутку від реалізації товарної продукції:

I. Вплив обсягу реалізації продукції, ($\Delta\Pi_{\sqrt{pn}}$)

$$\Delta\Pi_{\sqrt{pn}} = [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{nl}} \cdot C_{nl} - C_{nl}] - [V_{nl} \cdot Y_{\partial_{nl}} \cdot C_{nl} - C_{nl}],$$

II. Вплив структури товарної продукції, ($\Delta\Pi_{стр}$)

$$\Delta\Pi_{стр} = [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{\phi}} \cdot C_{nl} - C_{nl}] - [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{nl}} \cdot C_{nl} - C_{nl}],$$

III. Вплив середніх цін, ($\Delta\Pi_{цін}$)

$$\Delta\Pi_{цін} = [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{\phi}} \cdot C_{\phi} - C_{nl}] - [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{\phi}} \cdot C_{nl} - C_{nl}],$$

IV. Вплив собівартості реалізованої продукції, ($\Delta\Pi_c$)

$$\Delta\Pi_c = [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{\phi}} \cdot C_{\phi} - C_{\phi}] - [V_{\Phi} \cdot Y_{\partial_{\phi}} \cdot C_{\phi} - C_{nl}]$$

де $\Delta\Pi_{\sqrt{pn}}$ - вплив на прибуток обсягу реалізованої продукції;

V_{Φ} , V_{nl} - обсяг реалізації фактичний, плановий;

$Y_{\partial_{\phi}}$, $Y_{\partial_{nl}}$ - фактична і планова структура товарної продукції;

C_{ϕ} , C_{nl} - фактична і планова ціна реалізації;

C_{ϕ} , C_{nl} - собівартість реалізованої продукції;

$\Delta\Pi_{стр}$ - вплив на прибуток структури товарної продукції;

$\Delta\Pi_{цін}$ - вплив на прибуток середніх цін реалізації;

$\Delta\Pi_c$ - вплив на прибуток собівартості реалізованої⁵³ продукції.

Вплив структурного чинника на зміну суми прибутку розраховується за допомогою способу абсолютних різниць:

$$\Delta\Pi_{y\partial_i} = \sum \left[\frac{(Y_{\partial_{\phi i}} - Y_{\partial_{nl.i}}) \cdot \Pi_{nl.1}}{100} \right] \cdot V_{pn\phi},$$

де $\Delta\Pi_{y\partial_i}$ - вплив на прибуток структури реалізованої продукції;

$Y_{\partial_{\phi i}}, Y_{\partial_{nl.i}}$ - фактична і планова питома вага i -ого виду продукції у загальному обсязі реалізації, %;

$V_{pn\phi}$ - фактичний загальний обсяг реалізованої продукції в умовно-натуральному виразі;

$\Pi_{nl.1}$ - сума прибутку на одиницю продукції.

Зміна середнього рівня ціни виробу за рахунок його якості ($\Delta\Pi_{як.}$) визначається:

$$\Delta\Pi_{як.} = \frac{(\Pi_n - \Pi_c) \cdot V_{pn_n}}{V_{pn}},$$

де Π_n, Π_c - ціна виробу нової і старої якості;

V_{pn_n} - обсяг реалізації продукції нової якості;

V_{pn} - загальний обсяг реалізованої продукції.

$$^{54} \text{Рентабельність застосованих (істотаванк) ресурсів} = \frac{\text{Прибуток підприємства}}{\text{Сукупність виробничих фондів, балансованих активів, власного акціонерного капіталу}} \cdot 100\%$$

$$\text{Рентабельність продукції або продаж} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Обсяг реалізованої продукції}} \cdot 100\%$$

$$\text{Рентабельність окремих видів продукції} = \frac{C_i - C_i}{C_i} \cdot 100\%$$

де C_i, C_i - ціна і повна собівартість i -ого виду продукції.

$$\text{Рентабельність затрат} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Сума затрат на реалізовану чи виготовлену продукцію}} \cdot 100\%$$

Рівень рентабельності затрат в цілому по підприємству залежить від 3-х головних факторів: зміни структури реалізованої продукції, її собівартості та середніх цін реалізації.

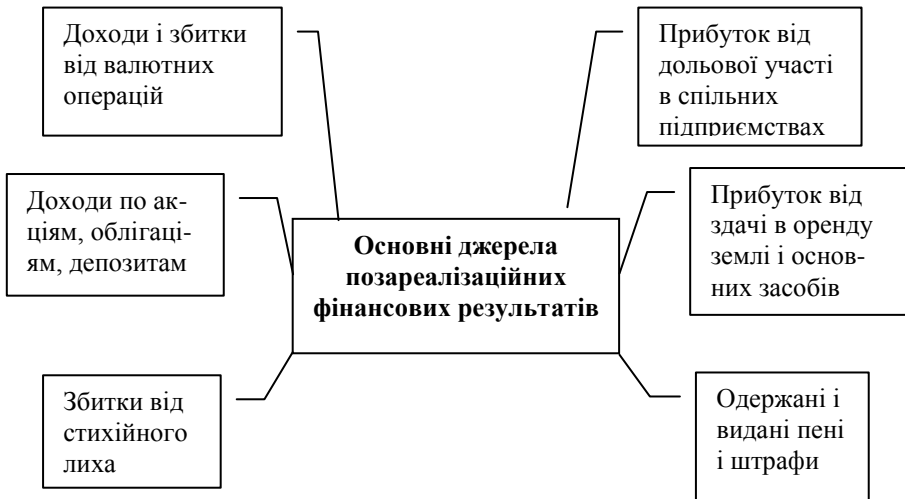

Рис. 37 Основні джерела позареалізаційних фінансових результатів

Розрахунок впливу факторів на зміну рівня⁵⁵ рентабельності затрат в цілому по підприємству способом ланцюгових підстановок:

Факторна модель:

$$R = \frac{\Pi(\text{при } V_{\text{заг.}}, УД_i, Ц_i, C_i)}{З(\text{при } V_{\text{заг.}}, УД_i \cdot C_i)} \cdot 100\%,$$

де R – рентабельність затрат;

Π – прибуток;

V – обсяг реалізованої продукції в цілому по підприємству;

$УД_i$ - питома вага i -ої продукції;

$Ц_i$ - ціна i -ої продукції;

C_i - собівартість i -ої продукції.

$$R_{\text{нл}} = \frac{\Pi_{\text{нл}}(\text{при } V_{\text{нл}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{нл}}, Ц_{\text{нл}}, C_{\text{нл}})}{З_{\text{нл}}(\text{при } V_{\text{нл}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{нл}} \cdot C_{\text{нл}})} \cdot 100\%,$$

$$R_{\text{Iндст.}} = \frac{\Pi_{\text{Iндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{нл}}, Ц, C_{\text{нл}})}{З_{\text{Iндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{нл}} \cdot C_{\text{нл}})} \cdot 100\%,$$

$$R_{\text{IIндст.}} = \frac{\Pi_{\text{IIндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{ф}}, Ц_{\text{нл}}, C_{\text{нл}})}{З_{\text{IIндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{ф}} \cdot C_{\text{нл}})} \cdot 100\%,$$

$$R_{\text{IIIндст.}} = \frac{\Pi_{\text{IIIндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{ф}}, Ц_{\text{ф}}, C_{\text{нл}})}{З_{\text{IIIндст.}}(\text{при } V_{\text{ф}}^{\text{заг.}}, УД_{\text{ф}} \cdot C_{\text{нл}})} \cdot 100\%,$$

$$R_{\phi} = \frac{\Pi_{\phi}(\text{при } V_{\phi}^{3a2}, \text{УД}_{\phi}, \Pi_{\phi}, C_{\phi})}{З_{\phi}(\text{при } V_{\phi}^{3a2}, \text{УД}_{\phi} \cdot C_{\phi})} \cdot 100\%,$$

$$\Delta R = R_{\phi} - R_{нл},$$

$$\Delta R_{\nu} = R_{Iniдcm.} - R_{нл},$$

$$\Delta R_{\gamma_{\delta}} = R_{Iniдcm.} - R_{Iniдcm.},$$

$$\Delta R_{\Pi} = R_{IIIIniдcm.} - R_{Iniдcm.},$$

$$\Delta R_C = R_{\phi} - R_{IIIIniдcm.}$$

Факторний аналіз рентабельності по кожному виду продукції:

Факторна модель:

$$R_i = \frac{\Pi_i - C_i}{C_i} \cdot 100\%,$$

де R_i - рентабельність i -ої продукції;

Π_i - ціна i -ої продукції;

C_i - собівартість i -ої продукції.

$$R_{нл} = \frac{\Pi_{нл} - C_{нл}}{C_{нл}} \cdot 100\%,$$

$$R_{Iniдcm.} = \frac{\Pi_{\phi} - C_{нл}}{C_{нл}} \cdot 100\%,$$

$$R_{\phi} = \frac{\Pi_{\phi} - C_{\phi}}{C_{\phi}} \cdot 100\%,$$

$$\Delta R = R_{\phi} - R_{нл},$$

$$\Delta R_{\Pi} = R_{Iniдcm.} - R_{нл},$$

$$\Delta R_C = R_{\phi} - R_{Inidcm}.$$

Факторна модель для розрахунку впливу факторів на рентабельність продаж:

$$R_{np} = \frac{\Pi_{np}(при V_{заг.}, УД_i, Ц_i, C_i)}{B(при V_{заг.}, УД_i, Ц_i)},$$

де R_{np} - рентабельність продаж;

Π_{np} - прибуток від реалізації продукції, робіт та послуг;

$V_{заг.}$ - загальний обсяг реалізованої продукції;

$УД_i$ - питома вага i -ої продукції;

$Ц_i$ - ціна i -ої продукції;

C_i - собівартість i -ої продукції;

B – сума виручки.

Рентабельність виробничого капіталу:

$$R = \frac{\Pi}{O\Phi + MOK} = \frac{\frac{\Pi}{B}}{\frac{O\Phi}{B} + \frac{MOK}{B}} = \frac{1 - \frac{3}{B}}{\frac{O\Phi}{B} + \frac{MOK}{B}} = 1 - \left(\frac{\Phi O\Pi}{B} + \frac{M}{B} + \frac{O\Phi}{B} \right)$$

де R – рентабельність виробничого капіталу;

Π – прибуток балансовий;

$O\Phi$ – середня вартість основних фондів;

MOK – середні залишки матеріальних обігових коштів;

B – виручка від реалізації продукції;

$\frac{\Pi}{B}$ - рентабельність продаж;

$\frac{O\Phi}{B} + \frac{MOK}{B}$ - капіталоемність продукції;

$\frac{З}{В}$ - затрати на 1грн. продукції;

$\frac{ФОП}{В}$ - зарплатоємність продукції;

$\frac{М}{В}$ - матеріалоємність продукції;

$\frac{ОФ}{В}$ - фондоємність продукції.

Рис. 38 Розрахунок резервів збільшення прибутку від реалізації продукції

Література: 4, 5, 6, 7, 8, 13, 16, 17.

ТЕМА 10. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Характеристика бухгалтерського балансу як основного джерела оцінки фінансового стану підприємства.

Аналіз складу і структури активу балансу, основних і⁵⁹ оборотних коштів і матеріальних запасів.

Аналіз структури пасивів підприємства. Склад джерел засобів і їхній вплив на фінансові результати підприємства.

Показники фінансової стійкості. Методи їхнього визначення й оцінка досягнутого рівня.

Оцінка й аналіз ліквідності підприємства.

Система показників платоспроможності підприємства, їх аналіз.

Оцінка прибутковості господарської діяльності.

Аналіз показників ефективності управління.

Рейтингова оцінка фінансового стану підприємства.

Питання для контролю знань:

1. Що розуміється під фінансовим станом підприємства?
2. Охарактеризуйте види фінансового стану підприємства.
3. Які показники використовуються для оцінки стійкості фінансового стану підприємства?
4. У чому різниця між внутрішнім і зовнішнім аналізом фінансового стану підприємства?
5. За якими розділами групуються статті активу і пасиву балансу?
6. Як у результаті аналізу структури пасиву балансу дати оцінку ринкової стійкості підприємства?
7. Обґрунтуйте оцінку ринкової активності підприємства при аналізі активів підприємства.
8. Як визначити ділову активність підприємства?

- ⁶⁰9. Які показники характеризують швидкість оборотності капіталу?
10. У чому полягає ефект фінансового важеля? Від яких чинників він залежить?
11. Назвіть показники платоспроможності і кредитоспроможності підприємства.
12. Як визначити запас фінансової стійкості (зони безпеки) підприємства?

Ключові слова

Фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найбільш концентрованому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Фінансова сталість підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, їх склад і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі росту прибутку, власних коштів, при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах ринкових відносин.

Ліквідність – вимір можливостей підприємства зі сплати заборгованості, тобто можливість підприємства погасити короткотермінові зобов'язання за рахунок своїх поточних активів.

Платоспроможність – міра покриття підприємством запозичених коштів, тобто здатність підприємства використовувати свої

зовнішні короткострокові і довгострокові зобов'язання,⁶¹ використовуючи свої активи.

Прибутковість – співвідношення прибутку з вкладеними коштами.

Ефективність використання активів (майна) – міра ефективності використання наявних активів (майна), ефективність використання власних коштів.

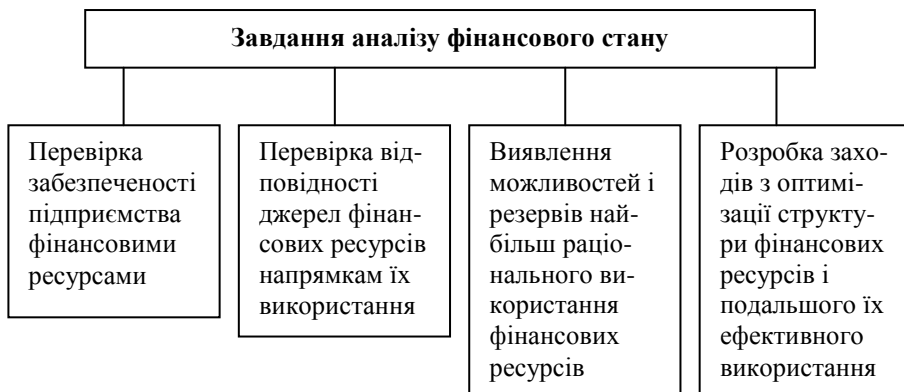

Рис. 39 Завдання аналізу фінансового стану

Головним джерелом інформації для проведення аналізу фінансового стану підприємства є баланс підприємства, дані форми №2 "Звіт про фінансові результати і їх використання".

І. Основні засоби та інші позаоборотні активи
II. Запаси і затрати
III. Грошові кошти, розрахунки та інші активи

Структура балансу підприємства

І. Джерела власних та порівнянних до них коштів
II. Довгострокові пасиви
III. Розрахунки та інші короткострокові пасиви

Рис. 40 Структура балансу підприємства

Рис. 41 Схема аналізу фінансового стану підприємства

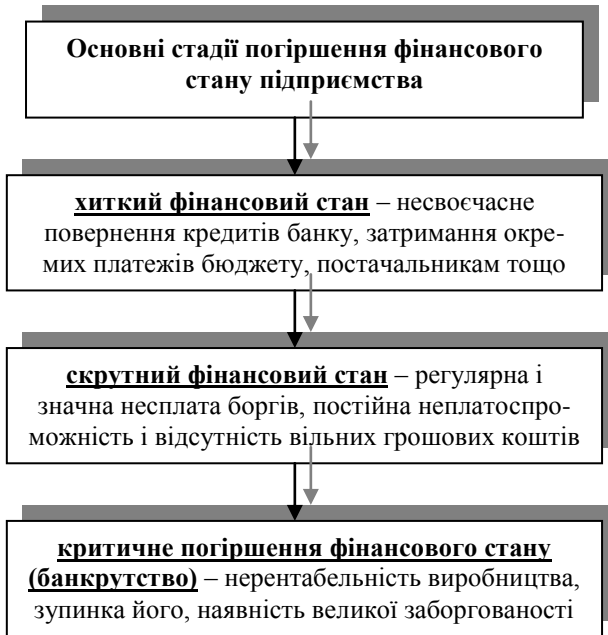

Рис. 42 Основні стадії погіршення фінансового стану підприємства

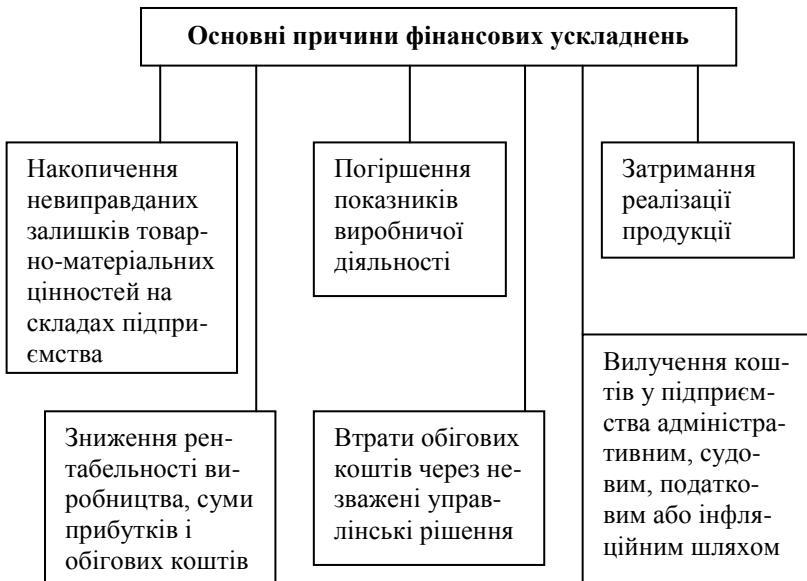

Рис. 43 Основні причини фінансових ускладнень

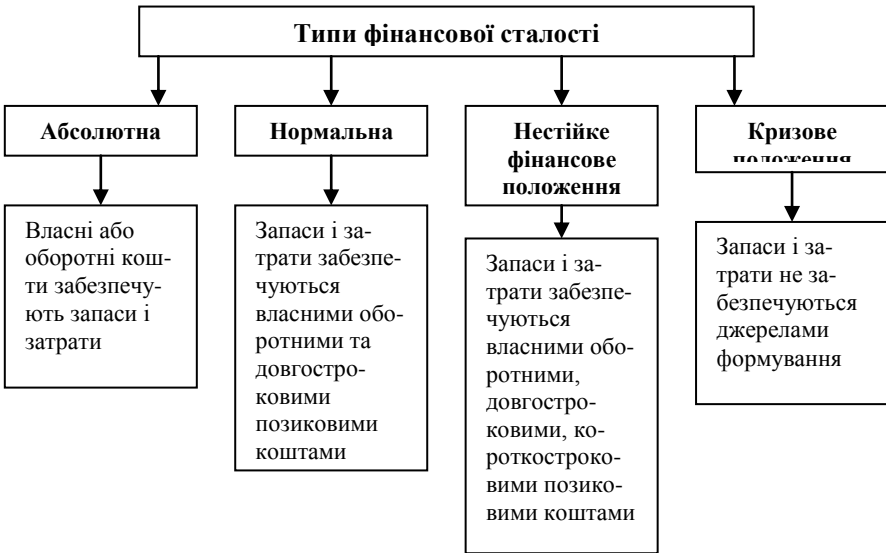

Рис. 44 Типи фінансової сталості

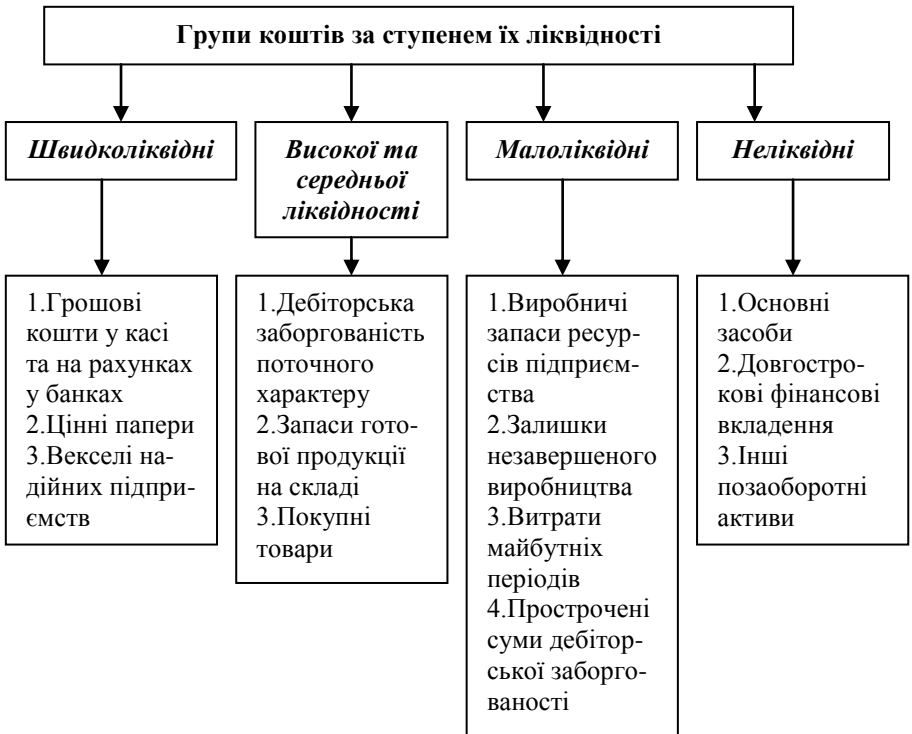

Рис. 45 Групи коштів за ступенем їх ліквідності

66 Коефіцієнт абсолютної або миттєвої ліквідності:

$$K_{a.l.} = \frac{\text{Грошові кошти і короточасні вкладення}}{\text{Короткострокові зобов'язання}};$$

Нормативне значення – 0,25-0,35

Коефіцієнт швидкої ліквідності:

$$K_{ш.л.} = \frac{\text{Оборотні кошти – товарно-матеріальні запаси}}{\text{Короткострокові зобов'язання}};$$

Нормативне значення не менш, як 1

Коефіцієнт покриття:

$$K_n = \frac{\text{Оборотні кошти}}{\text{Короткострокові зобов'язання}};$$

Нормативне значення – 2,0-2,5.

$$\text{Власні кошти} = \frac{\text{Підсумок розділу I пасиву балансу} + \text{Підсумок розділу II пасиву балансу}}{\text{Підсумок розділу I активу балансу}}$$

Рис. 46 Групування залучених джерел формування коштів підприємства

Таблиця 2 Показники платоспроможності підприємства

Показник і його призначення	Алгоритм розрахунку по балансу	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
Коефіцієнт економічної незалежності (автономії) характеризує частку власних коштів у загальній вартості майна ($> 0,5$)	Джерела власних коштів	0,768	0,526	-0,242
	Підсумок балансу			
	ряд. 495 ряд. 760			
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу – характеризує ступінь участі позикових коштів у формуванні активів ($\square 0,5$)	Позикові кошти	0,232	0,474	+0,242
	Підсумок балансу			
	ряд. 530+750 ряд. 760			
Коефіцієнт фінансової залежності – характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (< 2)	Підсумок балансу	1,301	1,899	+0,598
	Джерела власних коштів			
	ряд. 760 ряд. 495			
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у підсумку балансу – характеризує частку вартості основних засобів у підсумку балансу ($0,3-0,5$)	Залишкова вартість основних засобів	0,879	0,564	-0,315
	Підсумок балансу			
	ряд. 010 ряд. 330			
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і матеріальних оборотних коштів у підсумку балансу – характеризує частку вартості основних засобів і матеріальних оборотних коштів у підсумку балансу ($0,8$)	Залишкова вартість основних засобів + матеріальні оборотні кошти	0,983	0,936	-0,047
	Підсумок балансу			
	ряд. 010+150 ряд. 330			

Показник і його призначення	Алгоритм розрахунку по балансу	На початок періоду	На кінець періоду	Відхилення
Коефіцієнт фінансування – показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власних коштів (> 1)	Джерела власних коштів	3,318	1,112	-2,206
	Позикові кошти ряд. 495			
	ряд. 530+750			
Коефіцієнт заборгованості – показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикових коштів (< 1)	Позикові кошти	0,301	0,899	+0,598
	Джерела власних коштів			
	ряд. 530+750 ряд. 495			
Коефіцієнт забезпеченості запасів і затрат власними коштами – показує, яка частина матеріальних цінностей фінансується за рахунок власних коштів (> 0,8)	Оборотний капітал
	Матеріальні цінності			
	ряд. 150+320-300-750 ряд. 150			
Коефіцієнт забезпеченості товарів власними коштами – показує, яка частина товарних запасів фінансується за рахунок власних коштів (> 0,5)	Оборотний капітал
	Товарні запаси			
	ряд. 150+320-300-750 ряд. 140+ залишок по рахунку 44 із р.110			
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів – показує, яка частина оборотних коштів фінансується за рахунок власних коштів (> 0,5)	Оборотний капітал
	Оборотні кошти			
	ряд. 150+320-300-750 ряд. 150+320			

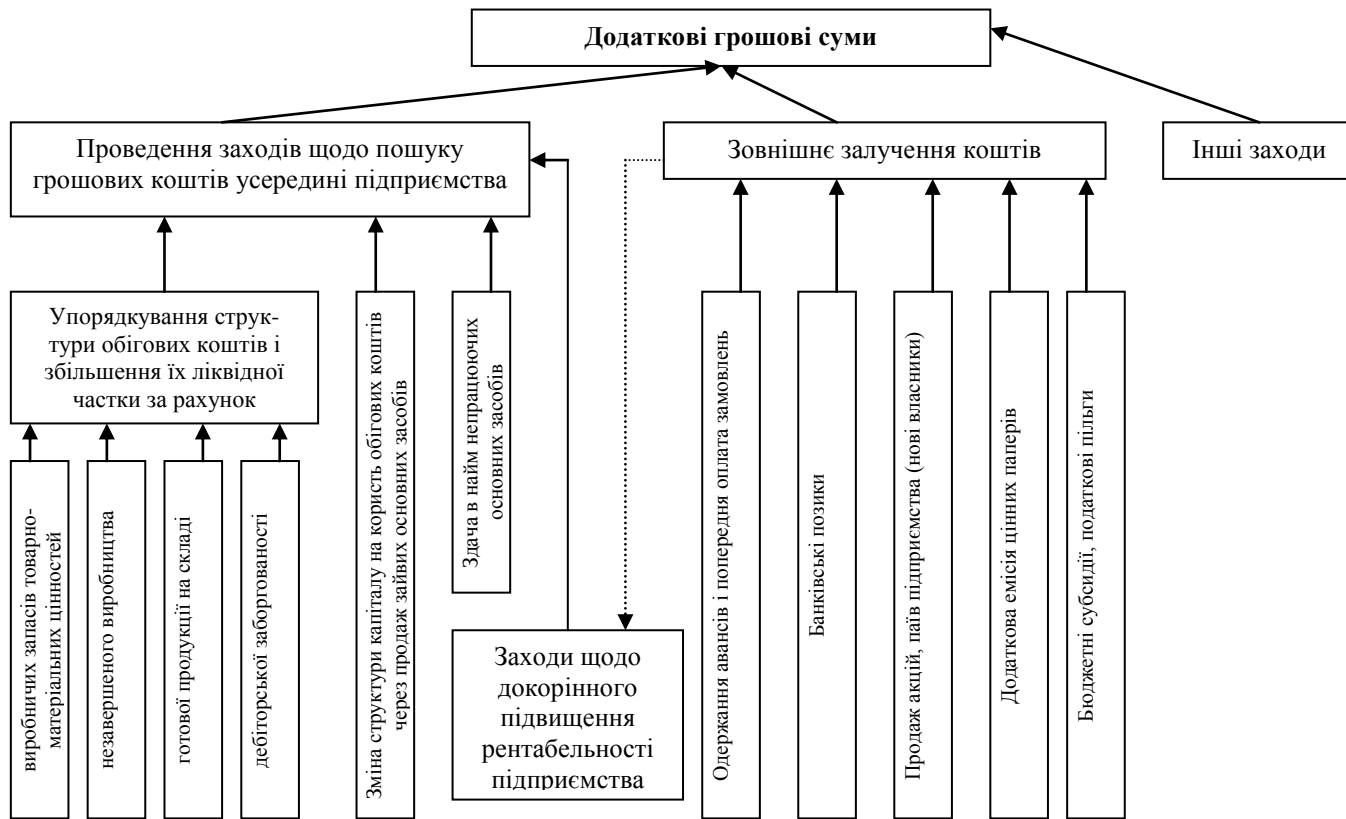

Рис. 47 Заходи, спрямовані на поліпшення фінансового стану підприємства

Література: 4, 5, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 18.

1. Про Багров В. П. Економічний аналіз: Навч. посібн. / В. П. Багров. – К. : ЦНЛ, 2006. – 160 с.
2. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / Олег Володимирович Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с.
3. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз: теорія і практика: Підручник / Галина Іванівна Кіндрацька. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 428 с.
4. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз [Текст]: підручник / за ред проф. А.Г.Загороднього. - 3-тє вид.,перероб. і доп. / Галина Іванівна Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній. – К. : Знання, 2008. – 487 с.
5. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств [Текст]: навч. посіб. - 3-тє вид.,перероб. і доп. / Марк Якович. Коробов. – К. : Знання; КОО, 2002. – 294 с.
6. Мец В. О. Економічний аналіз / В. О. Мец. – К. : КНЕУ, 2001. – 236 с.
7. Мних Є. В. Економічний аналіз [Текст]:підручник.- 2-ге вид.,перероб. та доп. / Євген Володимирович Мних. – Рек. МОН України. – К. : ЦУЛ, 2005. – 472 с.
8. Нестеренко Ж. К. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства: Навч. посіб. / Ж. К. Нестеренко, А. В. Череп. – К. : ЦНЛ, 2005. – 122 с.
9. Пономаренко О. І. Сучасний економічний аналіз [Текст]: навч.посібник: у 2-х ч. 1 : Мікроекономіка / Олександр Іванович Пономаренко. – К. : Вища шк., 2004. – 262 с.
10. Пономаренко О. І. Сучасний економічний аналіз [Текст]: навч.посібник: у 2-х ч. 2 : Макроекономіка / Олександр Іванович Пономаренко. – К. : Вища шк., 2004. – 207 с.
11. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб"єктів господарювання: Підручник.- 2-е вид., перероб. і доп. / Петро

Ярославович Попович. – Тернопіль : Економ.думка, 2004. – 416 с. ⁷¹

12. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання [Текст]: підручник.- 3-е вид., перероб. і доп. / Петро Ярославович Попович. – К. : Знання, 2008. – 630 с.
13. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посіб.- 3-тє вид., випр. і доп. / Глафіра Вікентіївна. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
14. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз. Навч. посіб.- 4-те вид., стереотип. / Ніна Вікторівна. Тарасенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2006. – 344 с.
15. Череп А. В. Економічний аналіз: Навчальний посібник. / Алла Василівна Череп. – К. : Кондор, 2005. – 160 с.